

הַרְצֵל בְּזִמְן הַזֶּה

מ א ת

ד"ר מ. כהן

(סוף)*

V

הרצל חשב תמיד על הנחיצות והאפשרות של ועידת המעצמות האירופיות, ועידה מיוחדת, לשם פתרון השאלה היהודית, שיהא פתרון פוליטי בהתאם לתכניתו של הרצל. וכבר ראינו, שהוא חשב על האפשרות, שהאיניציאטיבה לוועידה תצא מאנגליה דוקה; אם לא, אפשר, יוכל הקיסר הגרמני לקבל עליו את הדבר הידוע לו כבר. ההצעה כבר נמצאת ב"מדינת-היהודים", ולפי ההצעה הראשונית בדבר-סדר היום של הקונגרס הראשון צריך היה הרצל להרצות בו את הרצאתו על "שאלת-היהודים והקונגרס הדיפלומטי הקרוב של המעצמות"¹.

בשקידה ובשמחה מיוחדת מציין הוא במאמרו "היהודי הנצחי" את דבר הצעתו של מיסטר ארנולד ווייט "בדבר ועידה אירופית לפתרון שאלת-היהודים", שנידונה ברצינות ובחבה בשני העתונים החשובים והשייכים לשני כוונים מדיניים שונים כל-כך, כמו *Daily Chronicle* ו-*Pall Mall Gasette*, אותה שעה מצהירים *Daily News, Globe, Graphic, Sun St, James Gazette* והרבה עתונים אחרים, שהגשמת התנועה המדינית תלויה רק ברצונה המכוון אל המטרה מדעת של היהדות; הפידיראציה הציונית באנגליה דורשת בחוזר מיוחד למועמדים לבחירות הפארלמנטריות, שנערכו אז דוקה, לבאר את עמדתם לציוניות, וקרוב למאה מבטיחים במקרה של בחירה להשתמש בכוח-השפעתם

* עיין "ביתר", החוברת הקודמת.

(1) מעניין ואסיני בשביל תפיסתו המפליאה של הרצל הוא הסעיף שלאחריו בסדר-היום "השתתפות בתערוכה הצולמית בסאריז 1900, על ידי המוצרים הקולוניאליים היהודיים".

בפארלמנט לטובת-הציוניות (השוה מעשה-ווייטצ'פל החדש); גם הממשלה. ביחוד סליסבורי, מתחלת להתענין בציוניות; סליסבורי מכריז בראיון את מדינת-היהודים ל"אפשרית ולמועילה" (לפי ספרו של א. פרידמן על "חיי הרצל"). וכמה עלובה היא עמדתו של הקונגרס הציוני האחרון בהחלטות-הפניה שלו לחבר-הלאומים ולמצפון של האנושיות בשעה זו, שפתרון השאלה בועידת-המעצמות (או בחבר-הלאומים בזמננו) הוא באמת תפקיד ואפשרות ריאליים קרובים, וכלום אין אנו חסרים אלא אותו "הרצון המכונן למטרה מדעת", שעליו דברו בזמנו של הרצל העתונים האנגליים הנזכרים.

הפתרון האמתי והיחידי, שהוא המדיני והטריטוריאלי, לא רק שאינו אפשרי אלא ברצונם ובהסכמתם של העמים והמדינות ואף בתמיכתם הישרה, אלא אף הסטאטוס החדש של העם בארצו מוכרח להיות מובטח על-ידי משפט-העמים: אחרת אין שום ערובה וערך לקיומו. ערובה זו של משפט-העמים, שהיתה יסודית ומהותית כל-כך בעיניו של הרצל ושהתנגדו לה לא-מעט הציוניים "משלנו", מצאה בפרינציפיון את התגשמותה ותיקונה דוקה גם בהכרזת-בלפור ובמאנדאט, שחמישים ושתים מדינות נתנו עליהם את הסכמתן וחתמתן. נראה, שאנשי-המדינה של בריטניה הגדולה והעולם לא מצאו אותה כלל למיותרת. זוהי אותה הערובה הבין-לאומית, שהקנתה לראשונה בהיסטוריה החדשה סטאטוס חוקי במשפט-העמים לעם היהודי בדמות בא-כחו, הסוכנות היהודית, ושנתרוקנה עתה באשמת אי-הבנתנו האורגאנית בערכה כמעט מכל תוכן ממשי ובין-לאומי.

בשביל אנשי המחשבה הציונית המסורתית שבתוכנו כדאי לציין ולהדגיש את העובדה, שגם ההתישבות הרגילה שלנו בארץ התחילה ללכת בטמפו אחר לגמרו אחר המלחמה ואחר הכרזת-בלפור: התנאים האוביקטיביים לא היו טובים ביותר, אבל העם בתפוצותיו האמין, שזכות מדינית חדשה ומיוחדת (מעין צ'ארטר על ארץ-ישראל) ניתנה לו על-ידי העמים באמצעותה של ההכרזה הרשמית. וזכות רשמית זו היא שחייבה ומחייבת עד היום ברצון או באונס גם את בעלת השלטון המאנדאטרי כלפי התישבותנו.

אחד מן הטעמים, שמפניהם החשיב הרצל כל-כך את הצעת-אוגאנדה (אפילו אם אין סופה להתקבל, כפי שנטה גם הוא בעצם לחשוב) היה: "כאן הוכר רעיון המדינה היהודית בפעם הראשונה בדרך של משפט-העמים ואחת מן המעצמות חתמה ברצינות את חותם הסכמתה על הציוניות כעל כח יוצר-מדינה (Staatsbildende Macht); "הצעה היסטורית זו של אפריקה המזרחית היא

בבחינה פוליטית מעין ראשון-לציון" (מכתבים לנורדוי מן 1903. VII. 19 ומן 1903. VII. 13) 1. כידוע, היה צריך הנוסח להיות לכתחילה גם בתכנית-באזל: "מולדת מובטחת בדרך משפט-העמים (Völkerrechtlich); ורק מחשש לפגוע ברגישותה של ממשלת-תורכיה הוחלט להסתלק מנוסחה זו. אבל את הצעת הועדה, שהשאירה רק "מובטחת בדרך המשפט (rechtlich gesichert)" שינה הרצל בהסכמתו של הקונגרס ל"מובטחת בדרך המשפט הפומבי (öffentlich rechtlich gesichert)".

הבדל עיקרי זה שבין המשפט הפרטי וכל מעשה, תופעה חברותית או מוסדות שמטעם המשפט הפרטי לבין משפט פומבי, משפט מדיני וכל מעשה, עובדה או מוסד שמטעם המשפט הפומבי הוא, לאסוננו הגדול, רק בגדר של דקדוקי-עניות בלתי-מובנים ליהודי, שחי תמיד בכוחו של המשפט (או חוסר-המשפט) הפרטי ואינו יודע מה טעמם וערכם של המושגים "משפט פומבי" ו"מדיני". אפילו בצבוריות הארצישראלית, שכבר יש לה מגע-מה לחיים הארציים, עדיין אינו ידוע ואינו קיים מונח זה של המשפט הפומבי, שהוא יסודי ועיקרי לגבי קיום כל ארץ וכל מדינה.

הרצל ראה וניסח בנקודה זו אחד מן ההבדלים והניגודים העיקריים שבינו ובין הקודמים לו: "הירש וחובבי ציון ניגשו לשאלה מצד המשפט הפרטי בשעה שאנו, הציונים המדיניים, רוצים להתחיל את הענין לפי המשפט הפומבי".

ובהתאם לזה יחס הרצל חשיבות עקרונית ומכרעת לזכויות הסובירניות, שחברת-היהודים תובעת על ארצה, סובירניות במובן הסמכות היוצרת את החוק, שממנה נובע השלטון ובידה ההנהלה הפנימית המלאה והבלתי-תלויה של הארץ. הסובירניות יכלה, כמובן, להיות מכסימלית – והיא הרצויה ביותר: מדינה עצמאית לפי משפט-העמים, שנמצאת בחסותם של העמים; הסובירניות יכלה להיות גם "נסלית" במובן ידוע, תלויה באופן פורמאלי או כנגד תשלום מס שנתי בשלטון העליון (שולטן תורכיה, ממשלת אנגליה); אבל סמכותו ויחסיו של שלטון עליון זה כלפי הארץ או השטח היהודיים צריכים היו להיות רק כלפי היחידה המדינית או האדמיניסטרטיבית כולה (על-ידי באות-כחה החוקית והמוסמכת) ולא באופן

(1) בכשרונו הפוליטי הגאוני חשב הרצל להשתמש בהצעת-אוגאנדה כבקלף חשוב גם במשא ומתן עם השולטן וגם כדי לדרוש שוב מאנגליה מים בשביל פלוזיום (אל-עריש) "במקרה אם הועדה תחזור מאוגאנדה ותביא תשובה שלילית". ובכלל "הדרך לארץ-ישראל אינה בהכרח תמיד רק גיאוגרפית; גם את הדרך הפוליטית אסור להסית מן הדעת".

ישר כלפי האורגנים הפנימיים שלה. זה היה המינימום ההכרחי, שממנו לא הסכים הרצל לוותר ולא כלום.

מן השולטן התורכי הוא דורש בפירוש רשות להתישבות אבטונומית גדולה. הסכמה להתישבות יהודית בחלק אחיד של ארץ-ישראל (ושאר חלקי אסיה הקטנה) על יסוד של צ'ארטר; והוא מפסיק את המשא-ומתן כשאין השולטן נוטה להסכים לכך.

בנאום-הפתיחה שלו בקונגרס הששי הוא מתאר את הצעת-אוגאנדה על ידי הממשלה הבריטית ומדגיש: "ההצעה—פירושה: תישיבות אבטונומית באפריקה המזרחית עם הנהלה יהודית, ממשלה מקומית יהודית ובראשה פקיד עליון יהודי, הכל, כמובן, תחת פקוח בריטי שבשלטון עליון". בהצעת-הצ'ארטר, שהוגשה להמיניסטר צ'מברלין, מנסח הרצל: "חירות גמורה בחיקוק המוניציפאלי ובסידור הענינים הדתיים והענינים האדמיניסטרטיביים הפנימיים הטהורים" (פקיד יהודי היה צריך להיות ראש שלטונות-ההנהלה המקומיים). הרצל ידע והעריך, כמובן, היטב, שהזכות הסובירנית, זכות המרות הפוליטית והחוקית העליונה, אינה רק ענין לגוף המדיני היהודי לאחר שיתהווה, אלא גם, אפשר, עוד יותר למשך כל תקופת-ההתהוות, וזהו התנאי העיקרי הקודם לכל הצלחה. שהרי התישבות גדולה (וגם כל התישבות שהיא—נוסף ונאמר אנו לאחר נסיונו המר בשנים האחרונות) אינה אפשרית, אם אין בידי הגוף המְיָשֵׁב גם התוקף החוקי העליון בכל שטח ההתישבות (בכל מחשבותיו ופעולותיו היתה תמיד דוגמת הצ'ארטר וה-Chartered Companies לנגד עיניו).

נדמה, שאמת פשוטה זו, שהסמכות המדינית העליונה בארץ היא המכרעת גם את מהלך-ההתישבות והצלחתה הכלכלית, שניסח אותה הרצל במונחים מדיניים ברורים וחותכים ושו'אבוטינסקי חידש אותה בימינו בתביעת ה"משטר הקולוני-זאציוני" כתנאי ראשון להצלחת הבית הלאומי, מתחלת סוף-סוף להגלות ולהתבהר גם לעיני הישוב וגם לעיני הגולה היהודית. ראיה היא העובדה, שכל הצבוריות והעתונות, הכללית וגם השמאלית, לאחר שגינתה וחרפה במשך שנים את הרביזיוניסמוס, עוסקת עתה יום יום ושעה שעה אך ורק בדרישות מדיניות, כלפי הממשלה ומן הממשלה, בשאלות, שחשבו אותן קודם-לכן לשאלות של בנין כלכלי בלבד. אלא שבינתיים הספקנו לוותר כמעט על כל זכר של הזכות הסובירנית, שהיתה לנו כלפי הממשלה בכל השאלות הנוגעות

(1) מעניין לציין, כמה חשיבות מיחס הרצל וכמה תשומת לב הוא מקדיש גם בשאלת אל-עריש

וגם בשאלת אוגאנדה לשלטונות המוניציפאליים היהודיים כלפי האדישות שלנו בארץ בנידון זה.

לישוב ולהתישבות העבריים ושב פ ר י נ צ י פ י ון נ כ ון ו צ ו ד ק – פ ר י נ צ י פ י ון
הרצלאי – הוכרה וניתנה במדת-מה להסתדרות הציונית (הסוכנות היהודית)
לפי המאנדאט.

VI

הרצל התנגד להתישבות קטנה, ל"הסתננות", לא רק מטעמים מדיניים,
אלא גם מטעמים מעשיים¹. ואמנם, לא רק שאין ההתישבות הקטנה מסוגלת
להביא אף פעם אל המטרה, לא אל מטרת-ההקלה של מצוקת-העם בגולה ולא אל
המטרה של כבוש-הארץ – דבר זה מראה החשבון הפשוט – אלא שכרוכה בה
הסכנה הרצינית, שהיא עצמה יוצרת כוחות-התנגדות כלכליים ומדיניים מסביב,
שהם שקולים כנגדה או גם עולים עליה: היא עצמה ומתוכה
מולידה כנגד כל כוח וערך חיוביים יהודיים הנוצרים על ידה כח וערך שכנגד,
שהם גדלים והולכים במגמה פרוגרסיבית².

ההתישבות המעשית הקטנה, ביחוד זו שלפני המלחמה, לא היה לה ערך
ומשקל קולוניזאציוניים עצמיים לגבי השגת המטרה הציונית, אלא ערך של
תעמולה לרעיון הציוני בעם: היא הכשירה את הלבבות ואת הקרקע לקראת
הבאות; ובזה היה תפקידה ההיסטורי הגדול. ההתישבות והעליה
שלאחר המלחמה, שהיו בטמפו יותר מוגבר ומתקרב כבר יותר לערך קולוני-
זאציוני עצמי, הכשירו עוד יותר את הקרקע במובן גילוי וגיוון של צורות
המשק החקלאי, התעשיתי והמסחרי. אבל ההתישבות הציונית האמתית, הגדולה,

---

(1) הנה כיצד מדבר הרצל על ההבדל שבין "המדיניים" ו"המעשיים": לאמתו של דבר אין
כל הסיסמאות וכינויי-המפלגות הללו אומרים כלום. הייתי יכול להוכיח לכם בנקל, שהמכונים מעשיים
רוצים בעצם להיות מדיניים ושאו, המדיניים, מאמינים בעצם, שאנו המעשיים. כי אכן, המעשיים
חושבים ליותר ערום להביא לארץ-ישראל מעט-מעט ובלא שירגש הדבר מאות-אלפים אחדות של
יהודים, ואז, כשכבר יהיו שם, לתבוע את הזכויות בשבילם. בלא שירגש הדבר? מאות אלפים אחדים
של אנשים? אבל, בשם אלהים, כיצד הם מתארים להם את הדבר? – אני חושב, שאין הם מתארים
להם את הדבר כלל. הם רק מתחילים לעבוד. בערך כך כאילו מספר-אנשים היה הוגה את הרעיון
להקים בית על מקום מן המקומות. מה הם עושים? הם אינם בעלי-חלומות, אינם בעלי-הזיות, הם
יודעים, שאת הבית מרכיבים מאבנים. ובכן סוחבים הם בהתאמצות מרובה אבן אל מגרש-הבנין. והם
חושבים, שאם גם אחרים יעשו כך, אז יקום הבית. לעולם לא! כך לא יקום הבית לעולם! אבל
הוא יקום, אם מקודם תערך תכנית הבנין. אז האבן שלכם מועילה. קודם-לכן לא" (זכור שוב את
ערך הכרות-בלפור המדינית בשביל הטמפו של ההתישבות!).

(2) "וזה גם לא היה כלל באינטרס שלנו ללכת לשם קודם הזמן. כניסתם של היהודים פירושה
הוספת כחות בשפע בלתי-מקווה בשביל הארץ העניה עתה, ואפילו בשביל כל הקיסרות העותומאנית".

זו "יוצרת המדינה והעם" בלשונו של הרצל, עדיין לא התחילה כמעט. לאחר ארבעים שנה של הכנה והכשרה הגיעה עתה שעתו של הרצל גם בהתישבות הציונית.

עכשיו ברור הדבר לכולנו -- והנסיגות האחרונות של ההתישבות המעשית בארץ-ישראל לפי השיטה הנוכחית הם שהוכיחו דבר זה -- שעבודת-ההתישבות שלנו הגיעה לנקודת-משבר. אם תמשכנה גם להבא העליה וההתישבות בטמפו הרגיל, בטמפו של עד עכשיו, צפוי לנו כשלון קרוב וגמור; ולא רק לא תוכל ארץ-ישראל אף פעם להיות לארץ עברית, אלא גם אותו היש המועט שלנו אינו מובטח והוא צפוי לסכנה ודאית; באופן שכל העמל הרב, עמל-לא-אנוש, כל ההתלהבות והמסירות, כל הדמים בשני המובנים, שהשקיע העם בארץ במשך עשרות השנים, יהיו אבודים לנצח. רק עליה המונית ובמספר-שנים קטן מאד של חצי-מיליון -- מיליון יהודים מסוגלת לשנות את פני הדברים. כך מחייב המצב בארץ.

אבל גם מצב העם, מצב "השאלה היהודית" באירופה מחייב, ועל-כן גם מאפשר ("מדינת-היהודים היא צורך עולמי, ועל-כן היא תקום") עליה כזו ופתרון כזה, ורק עליה ופתרון כאלה. הציוניות יכולה ומחויבת להציע עתה פתרון לשאלת-היהודים לפני אירופה (היהודית והגויית) הצמאה ומצפה לפתרון זה. הציוניות יכולה וחייבת לשחרר את אירופה היום מן המצוקה והמבוכה, ששאלת-היהודים מטלת גם עליה.

אולם פתרון זה מצוי רק בידי הציוניות הגדולה, הציוניות של הרצל, נורדוי וז'אבוטינסקי. רק עם העברת חצי-מיליון של יהודים בזמן קצר בערך מארצות הלחץ באירופה (גרמניה, פולניה, רומניה, ועוד) לארץ-ישראל נפתרת היום שאלת-היהודים הדוחקת לתקופה ארוכה.

את דאגת-העתיד נוכל להניח בשקט לעתיד ולשעה, שלא תהא עוד שעת-חירום. הרי על-ידי העברת חצי-מיליון של יהודים במשך זמן מועט תוסר דאגה זו במידה מרובה מעל שכס-העמים ותמסר בעיקר לידי היהודים עצמם: העם המיליוני, הגרעין היהודי המדיני בארץ-ישראל, יוכל לדאוג בעצמו (בעזרתה של הגולה היהודית הרחבה) להרחבה מכסימלית של אפשרויות-הקליטה להבא (ואין כלל לשער את גודל האפשרויות האלה) בגבולות המכסימליים של ארצו.

כלום תוכל ארץ-ישראל הרחבה לקלוט ולפרנס עליה גדולה כזו? -- כן, אם מחוץ לעזרה והאפשרות המדינית, שתנתן לנו, נדע להשתמש בחכמה ובקנה-מדה רחב בכל האמצעים של התכניקה המודרנית. הרצל היה מלא התלהבות והתפעלות לגבי התכניקה והשגיקה הנפלאים

בדור האחרון; הוא האמין אמונה שלמה ביעודה הגואל בשביל האנושיות הסובלת. הוא האמין, שנוצרה כדי לאפשר את התגשמות השאיפות האידיאליות הנושנות של האנושיות: "והנה סובר אני, שהאור החשמלי לא הומצא כלל כדי שסנובים אחדים יאירו את חדריהם המפוארים, אלא כדי שנפתור לאורו את שאלות-האנושיות". גם "יציאת-מצרים החדשה", שהיתה בלתי אפשרית בדורות הקודמים אלא על-ידי "ישועה מן השמים", נתאפשרה עכשיו אפשרות ריאלית על-ידי התכניקה. זו תפסה מקום בראש בכל חלומותיו ותכניותיו של הרצל; הוא צפה ליום הקרוב, שבו "אנו, היוריסטים העומדים היום בראש, נמסור לתכניקאים, שנהא זקוקים להם מחר, את ההנהגה, מקצתה או כולה".

כן, בסיועם של המומחיות והמדע המודרני האמתיים, שבעזרתם הרחבה עדיין לא השתמשנו, יש לפתור בעיות יותר קשות של התישבות מזו העומדת עכשיו לפנינו בארץ-ישראל; מחוץ לזה נצבר, לאשרנו, על-ידי הישוב בשנים האחרונות, נסיון התישבותי כביר ומפליא.

בסיועה של המומחיות התכנית הבין-לאומית, שידעה להוציא לפועל בהצלחה גם את התישבותם של פליטי-יוון, ובעזרתו של החומר האנושי המצוי, שיש לנו עתה גם בארץ וגם בגולה, אפשרית בהחלט העברה מהירה כזו של מאות-אלפים לארץ-ישראל וקליטתם הפרודוקטיבית בארצנו.

אמנם, נכון הדבר, לשם כך צריכים אנו להסכמתם ועזרתם הפעילה של העמים. אולם אל-נא נרמה את עצמנו: להסכמתם ולעזרתם של העמים זקוקים אנו גם לשם המשכתה של התישבות הקטנה; אלא שבהתישבות זו אין לעמים כל אינטרס חיוני. כנגד זה אפשריים גם ועידה בין-לאומית או משא ומתן בין-לאומי וגם מלוה בין-לאומי, אם הכוונה היא לתכנית הראדיקאלית היחידה של העברת המוני-היהודים לארץ-ישראל.

אפילו האינטרס המסחרי, שהיה נמצא לעמים בנדידה המונית זו של היהודים לארצם ושיש להשתמש גם בו לטובת-התכנית, לא נעלם מעיניו הכל-רואות של הרצל. "עוד היתה צומחת למדינות התועלת, שמסחר-האקספורט שלהם היה גדל במידה מרובה, שהרי מאחר שהיהודים שהגרו יהיו זקוקים עוד במשך זמן רב למוצרים האירופיים, יהיו מוכרחים באונס להזמינם".

וגם בנוגע לעתידם של תושבי-הארץ הנוכחים יכולים אנו בלב סמוך ובטוח לתת לעמים ערובות בטוחות ומבטיחות יותר וגם כנות יותר מאלה, שבהן וכאלו לשמן מתנשאת הממשלה הארצישראלית בצביעות לעכב את מפעלנו. גם את התשובה על שאלה זו נתן בזמנו הרצל באופן הקלאסי שלו: "ומה יהא עם תושבי ארץ-ישראל הנוכחים, המושלמים והנוצרים? – שואל מר לירוא-בולליה.

מה? חלקם שלהם יהא הטוב ביותר לפי השקפתנו, כי יקבלו עבודה, קשרי-
תחבורת ותרבות לארצם העניה והמדולדלת-המוזנחת" 1.

VII

הרצל היה מתנגד בכל תוקף לשיטות-הצדקה בהתישבות הציונית².
ובשום נקודה אחרת לא נתגלתה כל-כך בתנועתנו הסטיה מן הפרינציפים
ההרצל'ניים הגדולים על כל הנזקים המרובים והבולטים הכרוכים בה. שהרי
בעצם המשיכה הציוניות את המיתודות של החלוקה ושל פקיד-הבאָרון — רק
השם נשתנה, אבל לא היסוד והתוכן. אפילו את הבאנק, יצירתו החשובה ביותר
(והיקרה לו ביותר) של הרצל, זה שנועד להיות המכשיר המדיני, הכספי וההתישבותי
העיקרי שלו, נושא האיניציאטיבה הלאומית של עם-ישראל המחודש והמאורגן,
הפכו ליציר מחוסר ערך מדיני ומעוף מדיני.

רק ההתישבות הקטנה יכלה — ואפשר, גם הוכרחה — להמשיך בשיטות
הצדקה. ההתפתחות האחרונה של הציוניות והארץ הביאה גם בבחינה זו לידי
התפכחות ופקיחת עינים כללית, לידי הכרה כללית בהכרח לשוב לפרינציפים של
הרצל. הפעם מתה הציוניות הפילאנתרופית באמת ולתמיד וללא תקומה. רק קבוצת-
אנשים קטנה ביחד עם השמאל דוקה (אוי לאותו פאראדוכס טראגי-קומי של חיינו!)
עדיין הם סומכים על הגבירוקראטיה; אבל החיים כבר עברו מעבר ומעל להנהלה
הציונית, שעדיין היא שקועה ללא-מוצא בִּינן השיטות הישנות.

כן, הציוניות של נדבות מתה, ואילו היתה נכונה הדעה, שאין תקומה
לציוניות אלא על-ידי צדקה ופילאנתרופיה, כי אז לא היתה תקוה לציוניות בכלל.
אולם, לא שרנו, אין הדבר כך. הציוניות תתגשם על-ידי השיטה
החדשה-הישנה של הרצל ותלמידיו וצריך רק לדאוג, שהמגשימים החדשים ימהרו
בכוחות משותפים ליצור את הדפוסים החדשים לעבודת הבנין וההתישבות
הציוניים וימהרו להוליך אותה ואותנו במסילות החדשות.

הרצאתו של מר ניומן בקונגרס האחרון היתה באמת הרצאה למופת,
ואפשר, היא תופעת-האורה היחידה בקונגרס משונה זה! וראוי, שכל ציוני ילמד
וישנן אותה היטב-היטב. היוצא ממנה בבהירות בין השאר הוא, שלא הכסף
חסר לבנין ארץ-ישראל — בבאנקים הארצישראלים צבורים כספים

(1) אל ה"שאלה הערבית" בציוניות, שלא יכולתי לדון בה כאן אלא באופן מוגבל, אשוב

במאמרי הבא.

(2) רצונכם לדעת את דעתו של הרצל על הסוכנות המורחבת? — "הקונגרס

(הראשון) פעל, שהיהדות התחילה להתרומם מן העמדה של כריצת-

ברך, שבה נמצאה כלפי שקי-כסף אחדים".

מרובים מאד, שהם מצפים לשימוש פרודוקטיבי, פירמות ובעלי הון אנגליים מעוניינים מציעים להלוות לנו כספים (ראיה – גם הקלות, שבה תוכל עיריית תל-אביב, לפי הידיעות של העתונים, למצוא בשוק הלוונדוני הלוואה בתנאים נוחים של 350.000 לירה גם בלא ערבות של הממשלה), אפשריים גם מלוה בין-לאומי וגם מלוה לאומי וגם השקעות-הון פרטיות בבנין הארץ: – חסרות התכנית וההצעות ההגיוניות, שהן מיוסדות על עקרונים עסקיים בריאים (ה-Sound-principles של האנגלים) וחסר המאמץ המכוון מדעת לצד זה.

המסקנה ההכרחית וההגיונית מהרצאה מופתית זו בשביל מר ניומן או כלפי מר ניומן היא – העדרו מן האכסיקוטיבה החדשה... ואולם החיים החדשים והאנשים והרעיונות החדשים יצטרכו למצוא להם – וימצאו להם – דרכים מחוץ לאקסיקוטיבה.

הרצל הורה, שאין להציל עם על-ידי פילאנתרופיה: "אילי הוא לחשוב, שאפשר לעזור למיליוני-אנשים בדרך-הצדקה, ואפילו אם האיש הוא רוטשילד". "כשם שאנו עד עתה שמנו במקומה של הציוניות הפילאנתרופית את הציוניות המדינית, כך מוכרח לבוא על מקומן של נתינות (Schenken) וקבלת-נדבות בתנועת ההתישבות העסק הטהור. על-ידי הצדקות נעשו עד עתה הנותנים קצת יותר עניים – אבל הלוקחים גם-כן".

רק קרדיט (קרדיט של הובלה, קרדיט חקלאי, תעשייתי, מסחרי ובנקאי), קרדיט על יסוד בטחונות נבונים ובתנאים זולים, כי גם לנותן וגם ללוקח שוה האשראי לא רק בבחינה מוסרית, אלא גם בבחינה חמרית, יותר ממתן. לאשראי יש המגמה להיות הולך וגדל; למתן יש המגמה להיות פוחת הולך. האיש הנהנה מאשראי נעשה במוכן משקי יותר ויותר חזק, האיש המקבל מתנות יותר ויותר חלש".

לצערי הגדול אין לי כאן האפשרות לתאר בפרוטרוט את מחשבותיו והצעותיו ותכניותיו של הרצל על הבאנק, על החברה הגדולה לקניית-קרקות (שוב השאלה של היום), על אפני חלוקתם ומכירתם ועל הרווחים העצומים, שיכנסו לקופתה של חברת-היהודים מעלית המחירים, שתבוא בהכרח על-ידי התישבות אנשים על הקרקעות, וכו', וכו', דברים, שנקראים עוד היום בספוק ובעונג מאין כמוהם. אני מסתפק כאן רק בהסברת הפרינציפיון של הרצל בנידון זה.

משלש בחינות, קשורות זו בזו ונובעות זו מזו, ומתוך השקפת-עולמו

היסודית של הרצל בא הפרינציפיון הכללי, אותו "הקו היסודי של המהות ההרצלנית". בניגוד לתפיסה המתנגדת לו בציוניות, שנקרא לה "חובב-ציונית": (א) כלפי העמדה האפוליטית והמשפטית-פרטית בהחלט של קודמיו יסד ודרש הרצל את התפיסה הטריטוריאלי-מדינית ומשפטית-פומבית (משפטית-מדינית).

(ב) כלפי ההתישבות הקטנה, האטית, שקרא לה הרצל "הסתננות", דרש התישבות גדולה, מהירה וגלויה.

(ג) כלפי הציוניות הפילאנתרופית והצדקה תבע הרצל שיטה עסקית ומדינית. מסביב לשלש הנקודות הללו, שאינן אלא שלש בחינות של אותה המהות ושכלשתן צדק הרצל גם כיום, מרוכז גם כל התאור הקודם.

יש לי רק להוסיף את הפרט האפיני והחשוב: הרצל ראה אז, לפני ארבעים שנה, את הבעיה היהודית כדחופה ודוחקת מאד. מצבם של היהודים בעולם הוא טראגי לבלתי-נשוא וללא-מוצא, אחינו סובלים עינויים ויסורים גופניים, חומריים ומוסריים ללא-גבול — והלב החולה של הרצל חישב להשבר. אבל למרות מחלתו מפתח הרצל מרץ ופעלתנות על-אנושיים. ואילו נערכה רשימה שלמה של נסיעותיו, פגישותיו, ראיונותיו, ועוד, ועוד, ועוד, מחולקת למספר-השעות המוגבל, שהיה ברשותו של האדם הצעיר הזה (הרצל מת בן 44). היתה מתקבלת תמונה, שלא תאמן, כי ליהדות היתה זו השעה השתים-עשרה — הכרה זו נשא הרצל בלבו תמיד. אבל היורשים של הרצל עכשיו הם מאושרים יותר — להם יש זמן.

VIII

זכינו ומנהיגה ומיסדה הראשון של הציוניות היה לא רק אישיות מדינית כבירה, אלא גם — וביחוד — אישיות מוסרית אידיאלית נעלה, חדורת יופי אנושי עליון, אותה הנקרה של "האסתטיקה, שעברה מהרצל על התנועה"; אישיות, שהיתה מסוגלת להלהיב דורות של אנשים ונוער לא רק בתוכן של התורה הציונית שלה, אלא גם במופת, בדוגמה האישית, ב"הירוואיקה" הנשגבה שלה ולשמש לכולם מקור השראה חיה ושאיפה חדשה תמיד.

תעודת-עניות היא לציוניות וראיה חותכת לירידתה, שהנוער הציוני של עתה, גם או ביחוד הנוער היוצא מביה-הספר הארצי-ישראלי, אינו מכיר בדרך כלל לא את תורתו של הרצל, — שהרי האמינו מדריכיו, שזמנה של זו כבר עבר בתקופת ההגשמה שלהם, — ולא את חייו, את אגדת-חיו וקסם-אישיותו. החזרה אל הרצל פירושה החזרת הנוער גם אל תורתו וגם אל "הירוואיקה" של אישיותו.

הרצל ראה וראיה חודרת ועמוקה את קטנותם ואת שפלותם של בני-האדם ומעשיהם, אבל חדירה זו לא הביאה אותו אף פעם לידי התנכרות וכפירה בטוב,

ביפה, בנשגב ובאמת. שקיומם ודאי ושבעצם רק קיומם ודאי וקיים באמת. מכאן – כוח ההתלהבות והאמונה בכל אידיאל אנושי נשגב, שמצינות אותו בכלל ושגילה ביחוד בתקופת-חייו הציונית וכלפי האידיאל הציוני. "ידיעת-עולם" עמוקה זו בהרצל הצעיר לימים נתבטאה רק באותה רוח פילוסופית, הומנית, אֶלְגִּית-נוגה ורחמנית, שהיא נסוכה ביחוד על דבריו וכתביו הבלתי-ציוניים, הלפני-ציוניים.

באלה נתגלתה ביחוד, מפני שבדברים ובכתבים הציוניים כבר מפעמת רוח האהבה והאמונה הסוערת, שהוציאה אותו מתוך פינתו המוצנעת, מתוך אובייקטיביותו הפילוסופית ושהטילה אותו לתוך שאונם והמונם של החיים המדיניים והצבוריים. אבל ראוי לציין, שהרצל בעל הסגנון הספרותי המובהק מגיע גם למרום יכלתו הסגנונית בכתבים ובנאומים הציוניים דוקה.

דומה, שלמרות הבנתו וכשרונו המדיניים הגדולים של הרצל לא היה נכנס לחיים המדיניים הרגילים של אירופה ולא היה עוזב לעולם את פינתו הספרותית המוגבלת; לשם כך היה נצרך איזה אידיאל אנושי כללי נשגב, גואל, בלתי-מצוי, ואידיאל זה לא מצא באירופה של זמנו. אותו מצא ברעיון הציוני, "רעיון, שמסוגל באמת להלהיב בני-אדם אצילים יותר, יהיו אלה נוצרים, מושלמים או יהודים". כל מהות חייו וכל גדולתו של הרצל הם מהות וגדולה ציוניות.

אולם, משנכנס הרצל לציוניות ולפעולה הציונית, חלה בו – בשטח ציוני זה – תמורה כבירה ומפליאה: משתררת בו וממלאת את כל ישותו ההכרה של יעוד, של שליחות היסטורית ואנושית עליונה. והיא המכשורת אותו לדבר אל עמו כנביא, אבל גם כנגיד ומצווה, ולהופיע "שְׁוֶה בֵּין שְׁוִים" (par inter pares) לפני רַב־יְהוּדִים.

אין ברצוני כאן אלא להזכיר בלבד את המעוף ההולך בגדולות ("אני אלך אל הקיסר הגרמני וזה יבינני, כי הוא חונך לזה, לשפוט על ענינים גדולים"), את הפלגתו בערך האידיאה והרוח בהיסטוריה ("אתה [הירש] יהודי-הכסף הגדול, אני – יהודי-הרוח"; שני הַקְּטָבִים של הקיום היהודי בגולה). בערך הדמיון היוצר ("אבל על ידי הפשוט והדמיוני מנהיגים את בני-האדם") ובערכו של חלום ("החלום אינו שונה כל-כך מן המעשה כמו שמדמים הרבים. כל מעשיהם של בני-האדם היו חלום מקודם ויהיו לחלום אחר-כך") בחיי-האנושיות, וכדומה מן הדברים, שהם ראויים שילמדו בעל-פה כלשונם כפרקי-שירה נבחרים של חזון, אידיאל ואנושיות בכל בתי-הספר שלנו.

הרצל היה טהור בפוליטיקה כמו שהיה טהור בכל חייו. "אי-האפשרות לאחד

(Incompatibilität) את המדיני עם העסקי היא (בשבילנו באופן אישי) ענין של כבוד: הוא עבד את הציוניות בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו. והרצל היה מחונן במידה יוצאת מן הכלל בכשרון הברוך של מתן דמות וצורה אורגניזאציונית לכל רעיון, מחשבה ותנועה, שעלו לפניו. והוא העריך מאד פרינציפיון ארגוני זה: "האורגאניזאציה היא ההוכחה של התבונה בכל תנועה". כלפי שני הליקויים העקריים של היהדות הגולה, חוסר הכושר המדיני וחוסר הכושר האירגוני, יש להעמיד את גאונותו ואת כשרונו האורגניזאציוניים ליד גאונותו וכשרונו המדיניים.

יש תפקיד חשוב, שהוא מוטל עלינו כיום: להוציא הוצאה אקדימית עברית של כל כתביו של הרצל, הציוניים והלא-ציוניים, של כל מכתביו ויומניו, ליסד רבעון ספרותי, שיהא מוקדש ללקט כל דבר וכל ידיעה וכל חקירה, שהם עלולים למלא ולהבהיר את ידיעותינו עליו ועל מפעלו ולעשותו יקר יותר וללב-כולנו. התרגומים הקודמים אינם מלאים, הם מיושנים ובמלאכת-התרגום חסר היחס של הפיטט לזכרו של הרצל: תרגום של סופר-משורר כהרצל ותרגום דבריו של הרצל המנהיג אינם צריכים להנתן בידי בעלי-מלאכה אלא הם צריכים להיות יצירה ספרותית ולאומית.

מובן, שהאוניברסיטה העברית היא שצריכה היתה להטיל עליה עבודה זו. אבל אין תקוה, שהיא תעשה אותה. ההסתדרות הציונית היתה צריכה לעשות דבר זה; אבל אין תקוה גם ממנה. אפשר, יתעוררו החוגים ההרצלליסטיים והריביזיו-ניסטיים למלא תפקיד יפה זה, ולכל הפחות, להניח את היסוד להוצאה זו בקשר עם העברת-עצמותיו של הרצל לארץ-ישראל בשנה הבאה.